

การส่งเสริมวัดเป็นศูนย์กลางในการพัฒนาคุณภาพชีวิต ของผู้สูงอายุในชุมชนเมือง จังหวัดนครปฐม*

Promoting Temples as the Center for Improving the Elderly Life's Quality in Urban Communities of Nakhon Pathom Province

¹พระครูใบฎีกาธีรยุทธ จันทูปโม และ สันญา สดประเสริฐ

¹Phrakhubaidika Theerayut Chantupamo and Sanya Sodprasert

วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Buddhaphanya Sri Thawarawadee Buddhist College,

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand.

¹Corresponding Author. Email: mcuraiking@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อศึกษาการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในชุมชนเมืองของวัดในจังหวัดนครปฐม 2) เพื่อพัฒนาการส่งเสริมวัดให้เป็นศูนย์กลางการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในชุมชนเมือง จังหวัดนครปฐม ตามหลักพุทธธรรม และ 3) เพื่อวิเคราะห์การส่งเสริมวัดให้เป็นศูนย์กลางการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในชุมชนเมือง จังหวัดนครปฐม กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยคือ ผู้ที่มีอายุ 60 ปี ขึ้นไป ที่ปรากฏในฐานระบบข้อมูลทะเบียนราษฎร จังหวัดนครปฐม ดำเนินการตามระเบียบวิธีวิจัยแบบผสานวิธี

ผลการวิจัยพบว่า 1) การพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในชุมชนเมืองของวัดในจังหวัดนครปฐม ทั้ง 4 ด้าน โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก (3.69) 2) การพัฒนาและรูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในชุมชนเมืองที่ศึกษา ทำการแบ่งกลุ่มผู้มีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในชุมชนเมืองออกเป็น 3 กลุ่มโดยใช้แนวคิดเกี่ยวกับผู้มีส่วนได้เสียในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในชุมชนเมือง คือ กลุ่มหลัก กลุ่มรอง และกลุ่มสนับสนุน เพื่อทราบการส่งเสริมวัดเป็นศูนย์กลางในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในชุมชนเมือง และ 3) การส่งเสริมวัดเป็นศูนย์กลางในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในชุมชนเมือง ที่วัดได้ใช้ดำเนินการเพื่อปลูกจิตสำนึกในใจคน สร้างจิตสำนึกร่วมเพื่อดูแลคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุด้วยกระบวนการต่างๆ

คือ กระบวนการการเผยแพร่และแลกเปลี่ยนเรียนรู้ กระบวนการส่งเสริมกิจกรรมตั้งแต่เริ่มต้น กระบวนการส่งเสริมการพัฒนาคุณภาพชีวิตจากภาคส่วนต่างๆ กระบวนการส่งเสริมให้วัด และชุมชนร่วมกันดูแลผู้สูงอายุด้วยตนเอง และกระบวนการส่งเสริมความร่วมมือกับเครือข่ายภาคสังคม

คำสำคัญ: การส่งเสริม; การพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ; ชุมชนเมือง

Abstract

This Mix Method research aims to: 1) To study the development of quality of life of the elderly in the urban community of temples in Nakhon Pathom province 2) To develop and promote the temple to be center for improving the quality of life of the elderly in the urban community in Nakhon Pathom province according to the Buddhist principles and 3) To analyze the promotion of the temple to be the center of development of quality of life for the elderly in the urban community in Nakhon Pathom province. The sample group used in the research is those who are 60 years of age and older who appear in database of Nakhon Pathom.

The research results revealed that: 1) Development of the quality of life of the elderly in the urban community of the temples in Nakhon Pathom province in all 4 aspects, in the overall image, at a high level (3.69). 2) Development and model of quality of life development for the elderly in the urban community studied. Dividing the groups involved in the quality of life development of the elderly in the urban community, is divided into 3 groups using the concept of interested persons in the quality of life development of the elderly in the urban community, is the main group, the secondary group and supporting group to know the promotion of temples as a center for improving the quality of life of the elderly in the urban community. Then, analyzing the promotion of the temple as a center for the development of the quality of life of the elderly in the urban community of all 3 groups that expressed to promote the temple as a center for the quality of life development of the elderly in the urban community. 3) Promotion of temples as a center for improving the quality of life of the elderly in the urban community that the temple used to carry out to raise awareness in the hearts of people, to create a share consciousness in order to take care of the quality of life of the elderly through various processes, namely the process of dissemination and exchange of learning, process of activity promotion from the beginning, process for promoting of quality of life development from various sectors, process to promote temple and the community together take care of the elderly by themselves and promotional process in cooperation with the social network.

Keywords: Promoting; Improving the Elderly Life's Quality; Urban Communities

บทนำ

สถานภาพผู้สูงอายุในสังคมไทยปัจจุบัน ยังไม่ได้รับการเอาใจใส่ดูแลมากนัก ในขณะที่จำนวนผู้สูงอายุเพิ่มขึ้นสูงในแต่ละปี และในปัจจุบันเป็นที่ตระหนักและยอมรับกันว่า ในอนาคตจำนวนประชากรในวัยสูงอายุจะเพิ่มมากขึ้น ย่อมจะส่งผลกระทบต่อประเทศชาติ ทั้งทางด้านโครงสร้างทางประชากร ด้านเศรษฐกิจและสังคม สมัชชาโลกผู้สูงอายุ ได้มีมติที่นครเวียนนา เมื่อ พ.ศ.2525 ว่า ผู้สูงอายุ คือ ผู้ที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไป ทั้งชายและหญิง เป็นประชากรที่เป็นทรัพยากรมนุษย์ที่มีค่าของชาติ เพราะเป็นผู้ที่สามารถถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์ให้แก่ลูกหลานและเยาวชนรุ่นหลังอีกทั้งยังเป็นผู้นำและเป็นผู้ทำประโยชน์ให้แก่สังคม หากมีสุขภาพร่างกายแข็งแรงและสุขภาพจิตที่ดีจะเป็นมิ่งขวัญของครอบครัว และเป็นผู้ถ่ายทอดมรดกทางวัฒนธรรมให้แก่อนุชนรุ่นหลังได้เป็นอย่างดี ปัจจุบันเมืองไทยมีผู้สูงวัยหรือผู้สูงอายุ ประชากรวัย 60 ปีขึ้นไปกว่า 7 ล้านคน คิดเป็นสัดส่วนราวร้อยละ 11 ของประชากรประเทศ 65.4 ล้านคน สัดส่วนที่เคยเพิ่มขึ้นอย่างช้าๆ จากร้อยละ 7 ในช่วงเกือบสามสิบปีที่ผ่านมา กำลังเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วในปัจจุบันและคาดว่าจะพุ่งไปแตะร้อยละ 32 ในปี 2583

การที่สัดส่วนและจำนวนของประชากรสูงอายุเพิ่มขึ้นเช่นนี้ ย่อมมีผลกระทบทั้งต่อกลุ่มผู้สูงอายุเอง และกลุ่มประชากรในช่วงวัยอื่นๆ ในทุกๆ ด้าน ไม่ว่าจะเป็นด้านการแพทย์ สาธารณสุข สวัสดิการและสังคม ประกอบกับการที่ประเทศไทยมีเป้าหมายและแนวโน้มในการพัฒนาประเทศจากประเทศเกษตรกรรมเป็นประเทศอุตสาหกรรม ในช่วงที่ผ่านมา ได้นำมาซึ่งการเปลี่ยนแปลงวิถีการดำเนินชีวิตของประชาชน (Srithong, 2009) อาจกล่าวได้ว่า ปัญหาของผู้สูงอายุอาจจะมีหลายประการทั้งทางด้านสรีรวิทยา สุขภาพอนามัย จิตใจ เศรษฐกิจ สังคม โภชนาการ ฯลฯ ปัญหาดังกล่าว ย่อมกระทบโดยตรงต่อผู้สูงอายุเองและต่อประเทศชาติโดยรวม อย่างไรก็ตาม การจัดสวัสดิการต่างๆ แก่กลุ่มผู้สูงอายุในประเทศไทยก็ยังไม่สามารถดำเนินการจัดการได้อย่างทั่วถึง อีกทั้งความชัดเจนในด้นนโยบายต่อการจัดการปัญหาเหล่านี้ยังไม่สามารถดำเนินการได้อย่างรวดเร็ว ผนวกกับภาวะผกผันทางเศรษฐกิจจะทำให้การเร่งนโยบายและการดำเนินงบประมาณในการแก้ไขปัญหาเป็นไปอย่างล่าช้า ประกอบกับภาระหนี้สินเฉลี่ยต่อเดือนของครัวเรือนไทยมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นในทุกปี บุคคลมีการใช้จ่ายเกินตัว เหลือเงินไม่พอกับการใช้จ่ายด้านอื่น ทำให้ตนเองเดือดร้อนและคุณภาพชีวิตลดลง ถ้าย่างชำระหนี้ไม่หมดในช่วงวัยทำงาน (Limpaisan, 2017)

จากสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและเศรษฐกิจ ตลอดถึงการเพิ่มขึ้นของจำนวนผู้สูงอายุ ผนวกกับนโยบายในการแก้ไขปัญหาของภาครัฐ (Dessler, 2001) ทำให้ปัญหาหลายด้านที่เกิดขึ้นแก่ประชากรผู้สูงอายุมีความโดดเด่นและทวีความเข้มข้นมากขึ้น อาทิ ปัญหาผู้สูงอายุถูกทอดทิ้ง ปัญหาสุขภาพร่างกายเสื่อมโทรม ปัญหาทุพโภชนาการ ปัญหาการขาดการดูแลเอาใจใส่และการรักษาโรค ปัญหาสุขภาพจิต ซึมเศร้า จิตแปรปรวน ความจำเสื่อม ระวัง วิตกกังวล นอนไม่หลับ ปัญหาความยากลำบากในดำรงชีพ และปัญหาอาสพฤกษิตในผู้สูงอายุ ในที่สุดกลายเป็นปัญหาที่ผู้สูงอายุตกเป็นภาระพึ่งพิงของสังคม เป็นต้น ปัญหาเหล่านี้หลายปัญหามีความสัมพันธ์ต่อกัน และบางปัญหามีสาเหตุมาจากการกระทำของสังคมที่ขาดการ

เหลียวแล (Wongcha-um, 2001) โดยเฉพาะครอบครัวและเครือญาติของผู้สูงอายุ เนื่องจากบุตรหลานขาดจิตสำนึกทางคุณธรรม และบางครัวเรือนประสบปัญหาด้านเศรษฐกิจและผู้ดูแลรักษาทำให้การทอดทิ้งและละเลยการเอาใจใส่ดูแล ทำให้ผู้สูงอายุเหล่านี้ขาดที่พึ่งทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจ เป็นสาเหตุให้ขาดกำลังใจในการดำเนินชีวิต และประกอบกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อสังคมมากมาย (Chaleecrua, 2018) ในขณะที่ผู้สูงอายุเหล่านี้มีศักยภาพมากมายที่ได้สั่งสมประสบการณ์จากการดำเนินชีวิต และการทำงานในอดีต ตลอดถึงความรู้ความสามารถโดยเฉพาะในด้านภูมิปัญญา จึงเป็นที่น่าเสียดายว่าสังคมไทยได้ขาดกำลังสำคัญที่จะพัฒนาประเทศให้มั่นคงและยั่งยืนต่อไปเป็นจำนวนมาก (อย่างไรก็ตามแนวทางแก้ไขโดยการจัดสวัสดิการในด้านต่างๆ แก่ผู้สูงอายุนั้น ส่วนใหญ่เป็นเรื่องการช่วยเหลือสงเคราะห์ทางด้านกายภาพ อาจไม่ใช่แนวทางแก้ไขปัญหาผู้สูงอายุได้ทั้งหมด เนื่องจากปัญหาของผู้สูงอายุอีกด้านหนึ่งคือปัญหาทางด้านจิตใจ ซึ่งเป็นปัญหาที่มีความสำคัญ (Phramaha Nuntawit Dhirabhaddo, Phrapalad Somchai Payogo & Mekhasilp, 2018) ดังนั้น การนำหลักธรรมทางศาสนามาประยุกต์ใช้ในการจัดกิจกรรมของกลุ่มและชุมชนจะเป็นแนวทางหนึ่งในการเสริมสร้างสุขภาพจิตและคุณภาพชีวิตให้แก่ผู้สูงอายุในชุมชน (Phrakhrupaladkaweewat, 2018) ซึ่งการพัฒนากิจกรรมทำให้เกิดจากการเปลี่ยนแปลงอย่างยั่งยืนการการพัฒนาที่เหมาะสมทั้งด้านร่างกาย จิตใจ และปัญญา (Phra Brahmagunabhorn P. A. Payutto, 2009) เพื่อการพัฒนาไปสู่นโยบายที่มีความสอดคล้องต่อดำเนินชีวิตจริงในสังคมของผู้สูงอายุ (Wongsawad, 2018) ฝึกฝนอบรมตนให้มีความพร้อมทั้งด้านร่างกายจิตใจและสติปัญญา มีความรับผิดชอบ สามารถแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นได้เหมาะสมต่อไป (Phrakhrusripariyativitan, 2019)

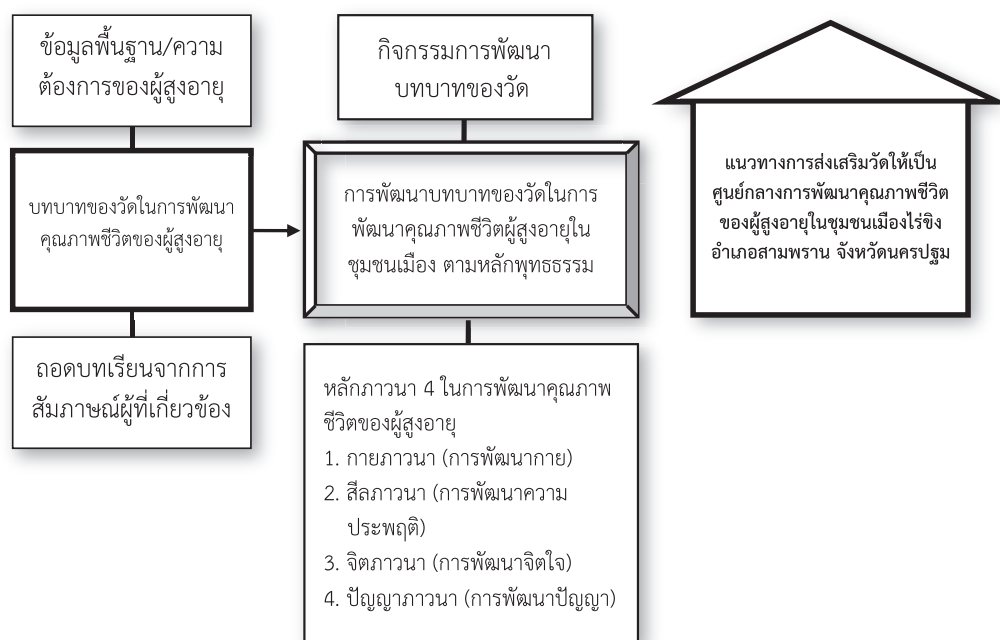
ด้วยเหตุนี้ จึงมีความสนใจในการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาบูรณาการในการส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพของผู้สูงอายุที่ถือว่าเป็นผู้ทรงคุณค่าของชุมชน ถือเป็นแหล่งเรียนรู้มีชีวิตที่สำคัญของชุมชน การพัฒนาศักยภาพและคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุจะเป็นยุทธศาสตร์หนึ่งที่สำคัญในการพัฒนาชุมชนให้เข้มแข็ง แก้ไขปัญหาความเหลื่อมล้ำทางสังคมและยกระดับคุณภาพชีวิต โดยมุ่งเน้นการพัฒนาการเตรียมความพร้อมในการสร้างหลักประกันทางสังคมและการคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ ด้วยการเสริมสร้างความเข้มแข็งของครอบครัวและชุมชน โดยยึดหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนา ได้แก่ หลักอายุวัฒนธรรม หลักธรรมที่ช่วยส่งเสริมคุณภาพชีวิตและทำให้อายุยืน ตลอดจนแนวทางการสร้างความร่วมมือกับองค์กรการสงเคราะห์ผู้สูงอายุ องค์กรทางศาสนา องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อเป็นแกนหลักสำคัญในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ และส่งเสริมศักยภาพของผู้สูงอายุให้โดยการบูรณาการหลักธรรมในพระพุทธศาสนาเพื่อส่งเสริมคุณภาพชีวิตให้แก่ผู้สูงอายุสามารถดำรงชีวิตได้อย่างทรงคุณค่าและภาคภูมิใจ

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในชุมชนเมืองของวัดในจังหวัดนครปฐม
2. เพื่อพัฒนาการส่งเสริมวัดให้เป็นศูนย์กลางการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในชุมชนเมือง จังหวัดนครปฐม ตามหลักพุทธธรรม
3. เพื่อวิเคราะห์การส่งเสริมวัดให้เป็นศูนย์กลางการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในชุมชนเมือง จังหวัดนครปฐม

กรอบแนวคิดในการวิจัย

กรอบแนวคิดในการศึกษาวิจัยเรื่องนี้ มีกรอบแนวคิดที่สำคัญในลักษณะของกระบวนการและวิธีการศึกษาวิจัย ผู้วิจัยได้สังเคราะห์จากการทบทวนวรรณกรรม 1) แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารจัดการวัด 2) แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาวัด 3) แนวคิดเกี่ยวกับคุณภาพชีวิต 4) แนวคิดเกี่ยวกับผู้สูงอายุ 5) แนวคิดการบูรณาการหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา (Wongsawad, 2018; Phra Brahmagunabhorn P. A. Payutto; 2009; Dessler, 2001; Bunyarattapun, 2006; Srithong, 2009) ดังแผนภาพที่ 1

แผนภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้รูปแบบการวิจัยแบบผสม (Mixed Methodology Research) ประกอบด้วย การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) มีการเก็บรวบรวมโดยใช้แบบสอบถาม และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) มีการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants)

ขอบเขตด้านเนื้อหา

โดยมีการสำรวจข้อมูลพื้นฐานและปัจจัยต่างๆที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ จากปัจจัยด้านต่างๆ ทั้งปัจจัยส่วนบุคคล ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ ปัจจัยด้านสังคม แล้วนำข้อมูลดังกล่าวเสนอต่อชมรมผู้สูงอายุในพื้นที่ และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องเพื่อร่วมกันวิเคราะห์ข้อมูล ระดมสมองในการจัดทำแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุตามหลักพุทธธรรม โดยมีองค์ประกอบด้านคุณภาพชีวิต 4 ด้าน คือ 1) กายภาพ (การพัฒนาการกาย) 2) สีสภาพ (การพัฒนาความประพฤติ) 3) จิตภาพ (การพัฒนาจิตใจ) 4) ปัญญาภาพ (การพัฒนาปัญญา)

ขอบเขตด้านประชากร

ประชาชนผู้ที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปี ขึ้นไป ที่ปรากฏในฐานระบบข้อมูลทะเบียนราษฎรองค์การบริหารส่วนจังหวัดนครปฐม จำนวน 23,709 คน (Rail Khing Municipality, 2018) และทำการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) จำนวน 15 คน

ขอบเขตด้านระยะเวลา

การวิจัยนี้มีระยะเวลาดำเนินการ 1 ปี

ขอบเขตด้านพื้นที่ ประกอบด้วย

เขตเทศบาลเมืองไร่ขิง (ตำบลไร่ขิง อำเภอสสามพราน จังหวัดนครปฐม)

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถาม (Questionnaire) และแบบสัมภาษณ์ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นจากแนวคิดของการพัฒนาคุณภาพชีวิต ซึ่งการศึกษานี้ได้อาศัยรูปแบบของการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) ที่อยู่ภายใต้กรอบของแนวคิดของการพัฒนาคุณภาพชีวิต 4 ด้าน คือ 1) กายภาพ (การพัฒนาการกาย) 2) สีสภาพ (การพัฒนาความประพฤติ) 3) จิตภาพ (การพัฒนาจิตใจ) 4) ปัญญาภาพ (การพัฒนาปัญญา) โดยมีขั้นตอนการสร้างและการตรวจสอบเครื่องมือ

การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิจัย

1. สถิติ (t-test) การทดสอบค่า (F-test) การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One Way ANOVA) การเปรียบเทียบความแตกต่างเป็นรายคู่ (Least Significant Difference : LSD) 2. การสัมภาษณ์ และการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) 3. การประมวลความรู้รวบยอด (Conceptualization) เป็นการสังเคราะห์ข้อมูล ความคิดและเนื้อหาทั้งหมดรวมเป็นประเด็นหลัก เพื่อให้ผู้ทรงคุณวุฒิวิเคราะห์ ความถูกต้อง ยืนยัน เสนอแนะ

ผลการวิจัย

1. การพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในชุมชนเมืองของวัดในจังหวัดนครปฐม ทั้ง 4 ด้าน โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก (3.69) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านกายภาพ (การพัฒนากาย) สีสภาพ (การพัฒนาศิลปะ) จิตภาพ (การพัฒนาจิตใจ) และปัญญาภาพ (การพัฒนาปัญญา) อยู่ในระดับมากทุกด้าน ดังแสดงในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 แสดงผลการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในชุมชนเมืองของวัดในจังหวัดนครปฐม

การพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในชุมชนเมือง ของวัดในจังหวัดนครปฐม	ระดับความคิดเห็น		ความหมาย
	$\bar{X}$	S.D.	
ด้านกายภาพ (การพัฒนากาย)	3.74	0.71	มาก
ด้านสีสันภาพ (การพัฒนาศิลปะ)	3.73	0.82	มาก
ด้านจิตภาพ (การพัฒนาจิตใจ)	3.69	0.76	มาก
ด้านปัญญาภาพ (การพัฒนาปัญญา)	3.58	0.94	มาก
ค่าเฉลี่ยรวม	3.69	0.77	มาก

2. การพัฒนาและรูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในชุมชนเมืองที่ศึกษา ทำการแบ่งกลุ่มผู้มีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในชุมชนเมืองออกเป็น 3 กลุ่มโดยใช้แนวคิดเกี่ยวกับผู้มีส่วนได้เสียในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในชุมชนเมือง คือ กลุ่มหลัก กลุ่มรอง และกลุ่มสนับสนุน เพื่อทราบการส่งเสริมวัดเป็นศูนย์กลางในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในชุมชนเมืองจากนั้นทำการวิเคราะห์การส่งเสริมวัดเป็นศูนย์กลางในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในชุมชนเมืองทั้ง 3 กลุ่มที่ได้แสดงออกต่อการส่งเสริมวัดเป็นศูนย์กลางในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในชุมชนเมืองด้วยแนวคิดเกี่ยวกับคุณภาพชีวิตที่ดีที่มีผลต่อการส่งเสริมวัดเป็นศูนย์กลางในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในชุมชนเมือง

3. การส่งเสริมวัดเป็นศูนย์กลางในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในชุมชนเมือง ที่วัดได้ใช้ดำเนินการเพื่อปลูกจิตสำนึกในใจคน สร้างจิตสำนึกร่วมเพื่อดูแลคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุด้วยกระบวนการต่างๆ คือ กระบวนการเผยแพร่และแลกเปลี่ยนเรียนรู้ กระบวนการส่งเสริมกิจกรรมตั้งแต่เริ่มต้น กระบวนการส่งเสริมการพัฒนาคุณภาพชีวิตจากภาคส่วนต่างๆ กระบวนการส่งเสริมให้วัด และชุมชนร่วมกันดูแลผู้สูงอายุด้วยตนเอง และกระบวนการส่งเสริมความร่วมมือกับเครือข่ายภาคสังคม (Social Network) นับเป็นการทำงานที่เหมาะสมกับวัฒนธรรมวิถีชีวิตของชุมชนเมือง เพื่อให้เกิดความตระหนักถึงความรับผิดชอบต่อผู้สูงอายุด้วยกระบวนการสร้างจิตสำนึกร่วมของผู้นำที่ขับเคลื่อนการดำเนินงานด้านการดูแลคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ ก่อให้เกิดการประโยชน์อย่างยั่งยืนด้วยการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง และทำงานขับเคลื่อนการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุด้วยความร่วมมือระหว่างหน่วยงานทั้งภาครัฐ เอกชน องค์กร วัด และเครือข่ายต่างๆ เป็น “กระบวนการสร้างจิตสำนึกร่วม” เพื่อให้เกิดการขับเคลื่อนการดำเนินงานการเชื่อมโยงการดำเนินงานให้บรรลุวัตถุประสงค์ของความยั่งยืนต่อไป

องค์ความรู้ที่ได้รับในการวิจัย

การศึกษาวิจัย “การส่งเสริมวัดเป็นศูนย์กลางในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในชุมชนเมือง” ผู้วิจัยได้สรุปองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัยโดยการแสดงแผนภาพ ได้ดังนี้

อภิปรายผลการวิจัย

การอภิปรายผลการวิจัยครั้งนี้ จะกล่าวถึง “การพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในชุมชนเมืองของวัดในจังหวัดนครปฐม” โดยผู้วิจัยจะกล่าวถึงประเด็นที่สำคัญ น่าสนใจ และนำมาอภิปรายผล ดังนี้

ผลการวิเคราะห์การส่งเสริมวัดเป็นศูนย์กลางในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในชุมชนเมือง

ผู้วิจัยจึงเสนอสรุปการส่งเสริมวัดเป็นศูนย์กลางในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในชุมชนเมืองได้ 5 กระบวนการ ดังนี้

1. กระบวนการการเผยแพร่และแลกเปลี่ยนเรียนรู้

เป็นกระบวนการที่ผู้สูงอายุได้ให้ข้อมูลข่าวสารหรือสนับสนุนข้อมูลที่จำเป็นต่อการเข้ามามีส่วนร่วมของวัด ชุมชน และเครือข่ายการพัฒนาคุณภาพชีวิต ได้ตระหนักถึงความจำเป็นในอันที่ต้องมีการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในชุมชน โดยการเผยแพร่และแลกเปลี่ยนเรียนรู้ด้วยช่องทางต่างๆ คือ

1.1 การเข้าไปส่งเสริมประชาสัมพันธ์ในชุมชน เช่น เวทีประชาคมหมู่บ้าน หรือด้วยกิจกรรมที่ภาครัฐ หรือกลุ่มผู้นำจัดขึ้นเพื่อมุ่งเน้นให้วัด และชุมชนมีส่วนร่วมในการดำเนินโครงการสภาวะชุมชน

1.2 การประชุม อบรม สัมมนา โดยกลุ่มผู้นำ จะมุ่งเน้นให้วัด ชุมชนและเครือข่าย เกิดความรู้ เข้าใจ และเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินโครงการ และกิจกรรมต่างๆ

1.3 การเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารหรือองค์ความรู้ด้านคุณภาพชีวิตชุมชนทางเครือข่ายทางสังคม (Social Network) รูปแบบต่างๆ เช่น ศูนย์กลางการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ ในวัดท่าพุท

1.4 การร่วมกันกับชุมชนในการผลิตสื่อประชาสัมพันธ์กิจกรรมของ วัด ชุมชน เช่น ผ่าน YouTube หรือ Facebook เป็นต้น

2. กระบวนการส่งเสริมกิจกรรมตั้งแต่เริ่มต้น

หลังจากได้มีการให้ความรู้แล้ว หรือเมื่อวัด ชุมชนรับทราบปัญหา และมีความต้องการจะแก้ไขปัญหา ผู้นำชุมชนจะแสดงบทบาทเป็นผู้นำในการจัดการพัฒนาสภาวะชุมชนตั้งแต่เริ่มต้น คือ

2.1 ส่งเสริมการจัดตั้งชมรมผู้สูงอายุ ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ของภาครัฐ เมื่อได้รับอนุญาตให้จัดตั้งเป็นชมรมแล้วก็ส่งเสริมสมาชิกให้มีหน้าที่รับผิดชอบให้มีประสิทธิภาพ

2.2 การฝึกอบรมบุคลากรและสร้างทีมงาน เป็นการพัฒนาศักยภาพประชาชนและตัวแทนของชุมชน หรือกลุ่มเครือข่ายในการดำเนินกิจกรรมส่งเสริมและพัฒนางานด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิต

3. กระบวนการส่งเสริมการพัฒนาคุณภาพชีวิตจากภาคส่วนต่าง ๆ

ผู้นำชมรมจึงต้องหาเครือข่ายแหล่งทุนหรือแหล่งสนับสนุนการดำเนินงานในรูปแบบต่างๆ ทั้งจากวัด ในชุมชน หน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน องค์กรชุมชนเข้ามาร่วมขับเคลื่อนให้ตระหนักถึงผู้สูงอายุในชุมชนเป็นหลัก ร่วมกันด้วยการร่วมคิด ร่วมแก้ปัญหา ร่วมทำ และร่วมใช้ประโยชน์ เป็นการสนับสนุนการมีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณภาพชีวิตจากภาคส่วนต่างๆ คือ

3.1 สนับสนุนกิจกรรมด้านการดูแลผู้สูงอายุ ใน 2 รูปแบบ คือ 1) การส่งเสริมการเรียนรู้เพื่อก่อให้เกิดประโยชน์ต่อผู้สูงอายุอย่างยั่งยืน และ 2) การป้องกันรักษาสุขภาพจิตผู้สูงอายุด้วยมิติทางจารีต ความเชื่อ มิติทางกฎหมาย และมิติความหลากหลายของชุมชน

3.2 สนับสนุนกิจกรรมด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิต ใน 2 ลักษณะ คือ 1) ส่งเสริมกิจกรรมการสร้างอาชีพ และ 2) ส่งเสริมการสร้างรายได้ในชุมชน

3.3 สนับสนุนกิจกรรมด้านการศึกษาและถ่ายทอดองค์ความรู้ เป็นการบริหารจัดการโดยการต่อยอดองค์ความรู้ และพัฒนาไปสู่ความยั่งยืนขยายผลจากวัดสู่ชุมชน

3.4 การสนับสนุนกิจกรรมด้านการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ เป็นกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการให้ข้อมูลข่าวสารทางด้านการดูแลผู้สูงอายุแก่สาธารณะชนทั่วไป

4. กระบวนการส่งเสริมให้วัด และชุมชนร่วมกันดูแลผู้สูงอายุด้วยตนเอง

เป็นกระบวนการที่ผู้นำให้วัด และชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดูแลผู้สูงอายุด้วยตนเองโดยมีกระบวนการต่างๆ คือ

4.1 ด้านการดำเนินงาน คือกระบวนการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน สนับสนุนการปฏิบัติงานในลักษณะการทำงานเป็นทีม (Team work) มีปฏิสัมพันธ์เชิงสร้างสรรค์ มีจิตสำนึกสาธารณะร่วมกัน เพื่อเป็นเครื่องมือหรือกลไกในการพัฒนาคุณภาพชีวิตในเชิงบุคคล

4.2 ด้านการรับประโยชน์ที่ได้รับจากการดำเนินงานส่งเสริมการพัฒนาคุณภาพชีวิต ได้แก่ 1) ด้านเศรษฐกิจ เป็นการก่อให้เกิดการเรียนรู้ในการสร้างอาชีพในท้องถิ่น การดำรงชีพตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง 2) ด้านสังคม เป็นการทำให้เกิดการรวมกลุ่มทำกิจกรรมต่างๆ ร่วมกัน เกิดความสามัคคีในระบบการอยู่ร่วมสัมพันธ์กันประกอบไปด้วย ครอบครัว เครือญาติ วัด และชุมชน 3) ด้านสิ่งแวดล้อม การดำเนินการส่งเสริมการดูแลวัด ทำให้พื้นที่วัดในชุมชน ได้รับการดูแล รักษา และ 4) วัฒนธรรมท้องถิ่น ที่นำไปสู่การปฏิบัติและการจัดการความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล การให้ความสำคัญกับระบบคุณค่าดั้งเดิม เช่น การเคารพผู้อาวุโส เป็นต้น

5. กระบวนการส่งเสริมความร่วมมือกับเครือข่ายภาคสังคม (Social Network)

การส่งเสริมให้วัด และชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมโดยเป็นคณะทำงานภาคประชาชน ซึ่งจะรวมตัวกันเป็นผู้สูงอายุจากเครือข่ายระดับหมู่บ้าน ร่วมกันเป็นเครือข่ายระดับจังหวัด แล้วจึงเป็นเครือข่ายระดับภูมิภาค และระดับประเทศ ซึ่งการทำงานด้วยระบบเครือข่ายทางสังคมนี้จะเป็นประโยชน์ในด้านต่างๆ เช่น ใช้ความ

เป็นเครือข่ายเป็นเงื่อนไขในการรวมตัวกันต่อการดูแลสุขภาพ ใช้ความเป็นเครือข่ายเป็นเงื่อนไขในการต่อรองใช้เป็นเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกัน

ปัจจุบันชมรมผู้สูงอายุหลายๆ แห่งมีการรวมตัวจัดตั้งเป็น “โรงเรียนผู้สูงอายุ” ขึ้น จากเพียงจุดใดจุดหนึ่งสามารถดูแลสุขภาพคุณภาพชีวิตได้อย่างยั่งยืน ดังนั้นชุมชนหลายๆ ชุมชนที่มีจัดตั้งวัดเป็นศูนย์กลางในการดูแลสุขภาพชีวิตผู้สูงอายุ จึงหันมาจับมือประสานเป็นเครือข่ายช่วยกัน สร้างเป็นกลุ่มความร่วมมือที่เข้มแข็ง โดยกำหนดบทบาทหน้าที่ไว้คือ

- 1) เป็นผู้ประสานงาน เชื่อมโยง และถ่ายทอดข้อมูลข่าวสารต่างๆ ให้กับสมาชิกเครือข่ายได้ทราบอย่างทั่วถึงกัน เพื่อนำไปสู่การแก้ไขปัญหาและการพัฒนาดำเนินงานด้านคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุอย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด
- 2) เป็นที่ปรึกษาให้คำแนะนำ และความช่วยเหลือการดำเนินงานด้านคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุแก่สมาชิกผู้สูงอายุ และ
- 3) เป็นตัวแทนของเครือข่ายคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในการประสานการดำเนินงาน เพื่อพัฒนาความร่วมมือกับหน่วยงานต่างๆ ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน ตลอดจนองค์กรและเครือข่ายต่างๆ

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

ผู้วิจัยขอเสนอประเด็นที่ควรกำหนดเป็นนโยบายเพื่อให้ผู้ที่เกี่ยวข้องได้นำไปใช้ดังต่อไปนี้

- 1) วัดควรมีนโยบาย การพัฒนาคุณภาพชีวิตให้ชัดเจนและเป็นระบบ เพื่อจัดการพัฒนาคุณภาพชีวิตในพื้นที่ของชุมชนชนบท โดยให้ประชาชนมีความรู้ความสามารถในการปฏิบัติงานตามหน้าที่ของตนได้ และช่วยพัฒนาชุมชนให้มีความเจริญมากขึ้น
- 2) วัดควรมีนโยบายในการนำหลักพุทธธรรมมาใช้ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตโดยเน้นไปที่การพัฒนาคนในชุมชน เพื่อให้ได้มนุษย์ที่สมบูรณ์พร้อมทั้งด้านร่างกาย และจิตใจ ในการดำรงชีวิตของตนเองในสังคม
- 3) วัดควรมีการวางแผนการพัฒนาคุณภาพชีวิตให้เป็นระบบ เพื่อที่จะได้พัฒนาสังคมด้านต่างๆ ให้เจริญก้าวหน้า ส่งผลให้เทศบาลมีความเจริญก้าวหน้าด้วย

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

ผู้วิจัยขอเสนอประเด็นที่ควรกำหนดเป็นข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติเพื่อให้ผู้ที่เกี่ยวข้องได้นำไปใช้ดังต่อไปนี้

- 1) ควรที่จะส่งเสริมพัฒนาประชาชนไม่ให้ถืออภิสิทธิ์หรือกระทำการใดๆ อันเป็นที่เดือดร้อนแก่ผู้อื่นในสังคม และออกนโยบายการพัฒนาส่งเสริมให้บุคลากรและประชาชนในชุมชน ลด ละ เลิก ไม่ยุ่งเกี่ยวกับสิ่งเสพติดและของมีนเมา

2) ควรที่สร้างกิจกรรมสมาธิภาวนาเพื่อส่งเสริมแรงจูงใจให้กับประชาชนมีกำลังใจในการปฏิบัติธรรม เพื่อกระตุ้นให้ประชาชนมีความมั่นใจในการปฏิบัติงานของตน

3) ควรที่จะส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ให้แก่ประชาชนในชุมชนให้มีการอบรม พัฒนาให้แก่ประชาชนในชุมชนเพื่อให้เกิดความคิดในกระบวนการแก้ไขปัญหาอย่างเป็นขั้นตอนและรอบคอบ

ข้อเสนอแนะเพื่อการทำวิจัยครั้งต่อไป

1) การวิจัยครั้งต่อไปควรจะมีการศึกษาตัวแปรอื่นๆ เพิ่มเติมนอกเหนือไปจากปัจจัยส่วนบุคคล เช่น ปัจจัยทางสังคม ปัจจัยชุมชน ปัจจัยทางด้านจิตวิทยา เป็นต้น

2) การวิจัยครั้งต่อไปควรจะมีการศึกษาด้วยการใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ เช่น การจัดสนทนากลุ่ม (focus group) และการสัมภาษณ์เชิงลึก (interview) เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ละเอียด และลึกซึ้งกว่านี้

3) ควรจะมีการศึกษาเรื่อง “รูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามแนวพระพุทธศาสนาของเทศบาล

References

Bunyarattapun, S. (2006). *Research Methods for Public Administration*. (8th ed.) Bangkok: NIDA.

Dessler, G. (2001). *Management: Principles and Practices for Tomorrow's Leaders*. Florida: UG/GGS Information Services.

Limpaisan, N. (2017). Impact of Household Debt in Thai Economy and Countermeasure. *Business Review*, 9(2), 268-282.

Phra Brahmagunabhorn (P. A. Payutto). (2009). *Buddhadhamma*. (15th ed). Bangkok: Sahadhammika.

Phrakhrupaladkaweewat. (2018). An Applying Buddhist Principles To Improve The Quality Of Life Of The People in Sri Thamasok 1 Community, Tambon Nai Mueang, Mueang District, Nakhon Si Thammarat Province. *Journal of MCU Buddhapanya Review*, 3(3), 319-334.

Phramaha Nuntawit Dhirabhaddo, Phrapalad Somchai Payogo & Mekhasilp, R. (2018). Social Welfare in Buddhism Approach: Model and Community Empowerment. *Journal of MCU Peace Studies*, 6(2), 445-559.

Rail Khing Municipality. (2018). *Strategic Development plan B.E.2559–2563*. (copy).

- Srithong, N. (2009). *To Increase its Leadership in Community Development*. Bangkok: OS Printing House.
- Wongcha-um, S. (2001). *Planning of the Development of the Country*. Nonthaburi: Petrung.
- Wongsawad, S. (2018). Developing Activity Models in order to Promote Health in the Risk Group of Elders, for the Community Health Team: Critical Participatory Action. Research. *Journal of Behavioral Science for Development*, 10(1), 192-209